

Використані джерела:

1. Коваленко В. Правоохоронні органи у механізмі Української держави: нотатки до конституційної реформи // Голос України. – 2012. – № 3. – С. 4–5.
2. Міліцію реформують в поліцію // Голос України. – 2013. – 10 січ. – С. 4.

Чернсий В. В., перший проректор Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент, генерал-майор міліції

**ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ, УЧИНЕНИХ СПОСОБОМ
ФІНАНСОВОЇ ПІРАМИДИ У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ
ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ**

XX і XXI століття піднесли права людини у категорію універсальної цивілізаційної цінності. Утвердження та захист конституційних прав і свобод є фундаментальним критерієм рівня демократичності розвитку будь-якої країни. Тому забезпечення прав і свобод людини, її законних інтересів є пріоритетним завданням розбудови не лише громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, а й визначальним чинником утвердження авторитету нашої країни на міжнародній арені.

Глобальна економічна криза у світі загострила проблему гарантій економічних прав громадян та інвесторів. Зокрема, нинішній соціально-економічний розвиток української держави зумовлює потребу забезпечення безпеки на ринку фінансових послуг та захисту економічних прав і законних інтересів громадян. У зв'язку з цим особливу увагу слід приділяти

захисту приватних інвесторів, оскільки пересічні громадяни здебільшого мають незначний досвід вкладання своїх коштів та обмежені можливості щодо відновлення порушених прав.

Загостренню криміногенної ситуації на фінансовому ринку незалежної України сприяли економічні диспропорції на старті ринкових реформ, послаблення системи державного регулювання і контролю, недосконалість правової бази та інші об'єктивні чинники. У поєднанні з утратою довіри населення до інститутів держави це створило передумови для поширення нового способу шахрайства, учиненого способом фінансової піраміди під прикриттям трастових компаній, інвестиційних фондів та інших комерційних організацій.

Хоча у структурі злочинності кількість виявлених щороку шахрайств майже не змінюється (2006 р. – 23,1 тис., 2008 – 20,3 тис., 2010 р. – 24,8 тис.), викриті правоохоронними органами схеми заволодіння коштами громадян способом фінансової піраміди викликають особливе занепокоєння своїми масштабами. Упродовж 2006–2011 р., за даними МВС України, у провадженні слідчих перебувало 322 кримінальні справи про злочини цієї категорії, у яких потерпілими визнано близько 100 тис. громадян. Спричинені сукупні збитки у цих справах становили понад 1 млрд грн, з яких відшкодовано не більше як 25 %.

Шахрайства “другого покоління” відрізняє високий рівень професіоналізму злочинців, маскування ними своєї діяльності за допомогою відомих світових брендів і суб'єктів господарювання з офшорним статусом, використання сучасних інформаційних технологій, спеціальних прийомів психологічного впливу, а також корупційної підтримки з боку зацікавлених чиновників усіх рівнів [1].

Необхідність у законодавчому забезпеченні протидії створенню фінансових пірамід нещодавно підтвердили

розробники проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про телекомунікації”(від 29 вересня 2011 року) № 9232 [3]. Підготовка цього документа, очевидно, була зумовлена відновленням на території України діяльності всім відомої й масштабнішої фінансової піраміди, яка була заснована у колишньому СРСР, – “МММ”. Організатор і засновник “МММ”, відомий на весь колишній Радянський Союз, засуджений до позбавлення волі, нині, звільнившись після відбуття покарання, заснував віртуальну фінансову піраміду. Законопроектом, зокрема, пропонувалося зобов’язати операторів телекомунікацій на підставі рішення суду обмежувати доступ своїх абонентів до ресурсів, через які здійснюється надання фінансових послуг без ліцензії.

Під час досудового розслідування шахрайств, учинених способом фінансової піраміди, слідчі відчують труднощі, пов’язані як з відсутністю відповідного досвіду, так і розробленої методики розслідування цих злочинів. Проблеми доказування пов’язані передусім з тим, що організації, під прикриттям яких створено фінансову піраміду, зазвичай офіційно зареєстровані та укладають з потерпілими цивільно-правові угоди, а ознаки заволодіння чужим майном виявляють, як правило, набагато пізніше настання злочинних наслідків. Більше того, сучасні платіжні системи, передусім системи “он-лайн” платежів, створюють умови для отримання та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Унаслідок чого можуть постраждати майнові права та інтереси громадян України, а також створені передумови для зростання напруженості у суспільстві [2].

Проте у правовій літературі, за винятком окремих публікацій, загалом не розроблено наукових положень протидії шахрайствам, учиненим способом фінансової піраміди (водночас 97 % опитаних правоохоронців переконані в

необхідності формування відповідних методик), що стало передумовою для поглибленого вивчення цілої низки проблем розкриття, розслідування та попередження злочинів цієї категорії.

Положення Стратегії національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється”, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. №389/2012), Рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції” (Указ Президента України від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009), Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 р. № 1911) та інших загальнодержавних і відомчих програмних документів визнають протидію створенню фінансових пірамід пріоритетним завданням правоохоронних органів держави, оскільки завдяки цим злочинам існує реальна можливість одержання надприбутків за рахунок великих груп приватних інвесторів, що привертає до себе підвищену увагу як ділків організованої економічної злочинності, так і функціонерів з числа корумпованого чиновництва.

Таким чином, новітні економічні реалії та виклики часу вимагають принципово нових обґрунтованих підходів до забезпечення, з одного боку, належного правового захисту громадян України, їх прав і законних інтересів від нових видів фінансового шахрайства, а з другого – створення адекватних часу правових засад для здійснення підприємницької діяльності, створення в Україні привабливого інвестиційного клімату.

Формування сучасної стратегії протидії фінансовим злочинам має ґрунтуватись на результатах наукового осмислення, поглибленого дослідження кількісних та якісних

характеристик окремих технологій злочинної діяльності, вивчення їх зв'язків з економічним середовищем, урахування досвіду інших країн та визнаних міжнародних стандартів. На часі запровадження у КК України спеціальної норми про відповідальність за організацію фінансової піраміди, а також розроблення цільових загальнодержавних і спеціальних профілактичних заходів, що в комплексі дасть змогу запобігти можливим багатомільйонним втратам населення.

Використані джерела:

1. Злочинність в Україні. Основні показники стану та структури злочинності за 2001–2011 роки : стат. зб. – К. : ВПЦ МВС України, 2012. – 201 с.

2. Пояснювальна записка до проекту Постанови Верховної Ради України “Про проведення парламентських слухань на тему: “Проблеми законодавчого врегулювання діяльності сучасних видів фінансових пірамід, заснованих на використанні інформаційних технологій та систем прямих продажів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.zakon1.rada.gov.ua>

3. Про телекомунікації : Закон України від 18 листоп. 2003 р. № 1280–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 12. – Ст. 1.